

գումարներն կամ քրիստոսի 30 տարւոյ հասակի հասարակ թուականէն սկսելով:

«Այն ատեն մեր Ազգն ալ որ ամէն բանէ աւելի Լատինականութեան կամ ուրիշ օտարախորթ սովորութեանց առաջարկութիւններէն կը խրաչի, դո՛ւ կըլլայ օտարախորթութիւն առաջարկութեան, եթէ անկիւն ամէն կերպով իւր խիստ աւանդութեանց համաձայն կարելի տեսնուի, իբրեւ Հայ ազգին մասնաւոր օտարութիւն, եւ ոչ Գրիգոր Պապի կամ ուրիշ որ եւ է մեկուն կարգադրութիւնը»:

Իրաւունք ունի Յոյս եւ անոր հետ բոլոր անոնք որ կը կատարեն Տ. Երեմիայի անկեղծութեան մասին իր առաջարկութեանը նկատմամբ, քանի որ այս տեսակ առաջարկութիւն մը ինչ ծամբով ո՛ր ներկայացուցիչն է քաջ համոզութիւն ունենալով Տ. Երեմիայի չափանշանէն, եւ քանի որ Տ. Երեմիայի անանկ եկեղեցւոյ մը կը վերաբերի որուն նպակագրութիւնը «Հոռմ գու մարու էլքը Տիւ եկեղեցական ժողովին» Պոլոս Պատրիարքի կողմէն երեսփոխան զովուէրու համար էր որ, Ազգային վերջին անցքերուն մէջ Պոլոս Սրբազանի կողմը բռնելով ընդհանուր ազգին կամայք այնչափ դէմ եկաւ, եւ իսկ ամենայն ազգայնաբանութեան տեսանկիւնէն «Հոռմ գու մարու էլքը» Պատրիարքի մէջ կը յիշենք ըստեան համար ազգէն այնչափ նախատեսեցաւ, ըստեւ լով բամբաստեցաւ:

Մեր Տ. Երեմիայի վրայ միամտութեան գաւառ ուրիշ տեսակ կատարած ունեցողներէն չենք, բայց միամտութեան ալ իւրաքանչիւր անգամ զործիք կարենալ ըլլալու տարակոյս չունենալով, Տ. Երեմիայի այս վարմունքը գիտութեամբ ըլլայ կամ չգիտութեամբ, միշտ չենք կրնար արդարացնել:

Մեր ոչ տարւոյն օրերը ուղիղ չափուելու կարգադրութեան դէմ ենք, ոչ ալ տօնի օրերուն առաջ կամ ետ պատահելու անօրէնութեանը: մեզի ապօրինաւոր թուած Տ. Երեմիայի իրմէ կամ ուրիշ գրեւոր այդ կարգադրութեան կամ տնօրէնութեան ձեռնհաս իշխանութիւնը Պոլոս Հայոց Պատրիարքարանի մէջ բազմող մարմինը (Տեղապահ ըլլայ կամ Պատրիարք, Խոռմ ժողով ըլլայ կամ Քաղաքական ժողով) կարծելով, իր առաջարկութիւնը առ այն ուղղելն է:

Տօնարի կարգադրութիւնը երկու մաս ունի իր մէջ, մէկը քաղաքական եւ միւսը կրօնական: Քաղաքականը ամսոց օրերուն կարգադրութեանը մասն է, որ լոկ քաղաքական է, եւ քաղաքական իշխանութեան կը վերաբերի, որուն կերպովն է. դուռն է, եթէ Տէր Երեմիայի առաջարկութիւնը այս քաղաքական մասին կը վերաբերէր, պէտք էր Բ. դրան զիմել եւ ոչ խառն ժողովին վրան զի այս տեսակ կարգադրութիւն մը խառն ժողովին իրաւասութեան վեր է եւ առաջարկողին միամտութիւնը կենդանութեան պաշտօնատունները եւ դատաստանարանները արեւելեան տունները կը զործածէ, խառն ժողովին Լատինացւոց տունները գործածելու տուն մը վճիռ քանի կարծէ, ինչ պէս ծանրութեան, երկայնութեան, հեղանակից, դրամաց եւ ըն. չափերը, նոյն պէս եւ ժամանակի չափը քաղաքական իշխանութիւնները կը կարգադրեն եւ մինչեւ ցայժմ կարգադրած են ըստ զանազան ազգաց ընդունած զանազան դրութեան, որոնք միօրինակութեան վերածելու տեսլարութիւնն ալ եղաւ Փարիզ վերջին արուեստահանգէսին ժամանակ:

Տօնարին կրօնական մասը սա կամ նա տօնին սա կամ նա օրը պատահելու կարգադրութեան մասն է, որ լոկ կրօնական է, եւ կրօնական իշխանութեան կը վերաբերի, որուն կերպովն է. ինչպէս Տ. Երեմիայի առաջարկութիւնը այս կրօնական մասին կը վերաբերէր պէտք էր ինչպէս Տ. Երեմիայի կողմէն զիմել եւ ոչ խառն ժողովին:

Տ. Երեմիայի իր խնդիրն քաղաքական կամ կրօնական ըլլալը, Բ. դրան կամ էլ:

միածնի վերաբերիլը չզիտող չէ, բայց ինք անոնց զիմել չուզէր, խառն ժողովին կը զիմէ, եւ կուզէ որ խառն ժողովին ալ անպատճառ կարգադրութիւն մը ընէ:

Ինչպէս վերը ցուցուցինք առանց քաղաքական իշխանութեան անօրէնութեանը խառն ժողովը ամսոց օրերը 12 օր առաջ ծանուցէր ըսելով օգուտ մը չենք, ուստի եւ Տէր Երեմիայի առաջարկութիւնը քաղաքական չէր կրնար ըլլալ:

Տէր Երեմիայի առաջարկութիւնը լոկ կրօնական է, եւ այն շանքերուն մէջ չափաւորութիւնն է, որ Պոլոսը պատրիարքարանին, էլ միամտաց կաթողիկոսին անկախ կերպով տնօրէնութիւններ ընել տալ կուզեն, արդէս չէ Հայ ազգին միութիւնը մնացած սա վերջին կապն ալ իր գերով, ալ զանազան տէրութեանց մէջ մնացած զանազան հասարակութիւններ իր իրեն միմայն կրօնական միարանութիւններ կամ ընկերութիւններ ծանուցելն, զանազան տէրութեանց մէջ զրուսած հայերը, ազգային միութեան մը նոյնպէս կապ սեպուելը էլ միամտաց կեդրոնացումն ալ գրեւելով, ալ դիւրին ըլլայ զանոնք մարդկային ընկերութեան մեծ ուղիւնստին մէջ ընկզմով:

Ասոնք ասանկ ըլլալը Տէր Երեմիայի ցիտակով եւս ըրաւ կը առաջարկութիւնը չենք ըսել, բայց կը ճարգունենք թէ Պոլոսը խառն ժողովը երբ երբ Տէր Երեմիայի խնդիրն հետեւեւով ասանկ տրւելու է իրեն մը ընէ նէ, էլ միածնի զանկայ կրօնական մի, եւ եթէ ընդունելու զէ առանց Ռուսաց տէրութեան եւ Եկեղեցւոյն խորհրդակցութեանը կրնայ ընդունիլ, էթէ չկրնար ընդունիլ, ըսել է հարկ կըլլայ էլ միածնի եւ Կ. Պոլոս խորմէ բաժնուիլ եւ ալ ինչա իրարու հետ որ եւ է յարաբերութիւն մը չունենալ, պատճառ Տէր Երեմիայի առաջարկութիւնը ամսոց 12 օր առաջ ծանուցելու, Զատիկը տօնի եւ հինգ օր առաջ կատարելու, Ազգի մը ամբողջութիւնը քաղաքական չափ արժէք ունի՝ ասոնք:

Եւս ունենք նէ չտկենք, Տէր Հայր, ընդհանուր հաւանութեամբ եւ առանց մեր ազգայնութեան կապը եղող յարաբերութեանց միտ հասցնելու:

Ա.

... խմբագիր:

Տեղւոյն Ս. Թադատը Թադի Պատուարժան խորհուրդը, իւր ընտրութեան օրին իր ուշադրութիւնն Ազգին նիւթական եւ բարոյական յառաջադիմութեանը դարձուցած ըլլալով, այս ներկաներս իւր ալ գաղտնիութեան ուրիշ մէկ նոր ազգայն մ'ալ ընծայեց, զոր չենք կրնար առանց գովութեան անցնիլ:

Արդէն թատերադրութեան ոգին անդուշտ չառ Ազգայնաց արտերուն մէջ արժեքացած էր, եւ լայն գոյլի ընելու համար նիւթական ծախք մը կը պահուէր: Արդէն Թադական խորհուրդն ուղիւ Ազգին բարոյական դաս մը գործնական կերպով աւանդելու եւ միանգամայն անկ'ց զոյացած գումարն յիշեալ Թադի Ս. Թովհանեանի գաղտնի տղաքտիկ անունը պիտոյից մատակարարելու, այս բազմաշխատ ծառայութիւնն ամենայն սիրով յանձնառու եղած ամեն ծախքերն հողաց Ազգութեան ճշմարիտ պահանջման համեմատ:

Այս օրոտարած ներկայացումներն էին՝ Մեղրեան ուրախեալ իշխանին կողմէն՝ որ հասարակութեան խնդրատեք երկու անգամ արուեստ, եւ Արշակունի անունը արտաբերած, որունց հեղինակն էր դպրոցիս կառավարիչ եւ ձայնաւոր Պ. Սեդեքեան Պաղանճեանը: Ապաքն այս ներկայացումներն, Ազգին ոչ ըլլալի վիճակը առաջ բերելով, առաջին անգամ տրուելու տարաբնույթի մը ըրին ճշմարիտ:

Այս օրոտարած ներկայացումներն էին՝ Մեղրեան ուրախեալ իշխանին կողմէն՝ որ հասարակութեան խնդրատեք երկու անգամ արուեստ, եւ Արշակունի անունը արտաբերած, որունց հեղինակն էր դպրոցիս կառավարիչ եւ ձայնաւոր Պ. Սեդեքեան Պաղանճեանը: Ապաքն այս ներկայացումներն, Ազգին ոչ ըլլալի վիճակը առաջ բերելով, առաջին անգամ տրուելու տարաբնույթի մը ըրին ճշմարիտ:

Հայ օրոտար լրաց. օրոնցմէ բղխած կաթիլներն Ազգայնաց արտերուն ի վարակութեան կը թորին. բայց այս խաղերուն կրկին զուէր չանելն յաջողեւուն որոնք Պ. Պարեգին Ռչաունիի հեղինակութիւններն էին, արտաութիւններն ալ անհետացան, եւ սկսան ուրախութեան փայլակներ չողալ հանդիսականաց արտերուն վրայ: — Բայ թէ ո՞րչափ ընդունելութիւն գտաւ այս գործը՝ զայն չենք ուղեր հոս նշանակել. մասն զի արդէն յայտնի ապացոյցներ եղան՝ խուռն բազմութիւն կեցցի՝ ներս եւ ծախքարութիւններն:

Տեղւոյն երեսփոխաններն չառնին թէ եւ ոչ ուրիշ Ազգային ներկայացումներ հանգիստաւ եղած էին, եւ ոչ ալ գերատեսնական շարժմանց եւ ձեւերու վարձուած նետուկան կամսութիւն այս թատերական ապարդիւն մէջ Պ. Պարեգին Ռչաունիի երեսփոխաններ խորհուրդաւոր, որ տեղիս 6 ժամ հեռաւորութիւն ունեցող Չորրու ըստած գիւրաբաղարն գտնով ճիւղաբար ծառայեց զերասանական խումբն ալ ըստ կարի կրթելով իւր գերատեսնական բաւական հմտութեամբ:

Խմբագիր այս ներկայացումներն առաջինը ըլլալով Ռոտովոյի մէջ, կը փութանք մեր շնորհակալութեան հրապարակաւ յայտնել, թէ յիշեալ Պատուարժան խորհուրդն, որ ասանկ ծանր աշխատութեան յանձնառու եղաւ, թէ գերատեսնական խմբին եւ Պ. Պ. Ռչաունիին որ անձնուրաբար ծառայեցին. եւ միանգամայն յարգանք կը նուիրենք ամենաուրաբար Պեր. Եղիշէ վարդապետ Ս. Զօր, որ այս մասին ալ իւր քաջալերութիւններն ընել չը զլացաւ:

2 մայիս 1869 Ռոտովոյ:

Ի դիմաց Ս. Թ. Թադի:

Գործարան հողաբարձութեան Ատենագիր Ս. Թ. Թադի: Գ. Պ. Ռչաունիի մէջ Ս. Թ. Թադի: — Հետեւեալ բողոքագրոյն օրինակը զրկուած է մեզ զոր անկողնակալութեամբ կը հրատարակենք:

Ամենապատու Սրբազան Տէր եւ Մեծապատու անդամք պատկառելի խառն ժողով:

Կատարական Սրբազան Երեմիայի Սրբապետ Ս. Նշան վանքին հին մոզաղաթի վրայ ձեռագրեալ չորս կտոր հաղաւորական գրեւոր գրուած համեմատ եւ Ազգութեան Վարկոս Լեփնտի կարասեաց եւ զրեանց հետ մաքաբարաւոր ուղղուած ըլլալով, մաքսատունը նոյն չորս գրեւոր վարդապետն է՝ թէ զրեւել չունենալուն եւ կապածելի երեւելուն համար:

Ասոնք քննութեան ենթարկուեցան, որուն ներկայ եղած են մեր հայրենակիցք ոմանք: Այս գրոց վրայ անեծք գրուած է զուր հանույն եւ ծախքիս եւ ընդունողին համար:

Սրբազան Հայր, կ'ըողքեմք Պետրոս վարդապետի դէմ, որ մեր հայրենի հնութիւնները վանքին դուրս հանել յանդգնել է, այն միջոցին որ ինքը մայրաքաղաք կ'իյնալու, կ'ըողքեմք Ազգութեան Վարկոս Լեփնտիի դէմ, այն նոյն գրեւոր իր կարասեաց հետ Պոլոս զրկելու խնդրէ: Այնչափ Պետրոս վարդապետը, զոնկ Ազգութեան Լեփնտի անգամ մը չէ կարկարացնել նոյնքը:

Նաեւ կ'ըողքեմք որ պատկառելի ժողովը բարեհաճի մաքսատունը վարդապետ յիշեալ գրեւորքը անյապաղ պատրիարքարանը բերել տալ, եւ ապահով միջոցաւ մը վանքը դարձնել:

Քաղաքի ըլլալով որ մեր այս արգար խնդիրը լսելի կ'ըլլայ:

Մամբ ամենախնամարհ

Ժառանգորդ

4 մայիս 1869 Ս. Թ. Թադի:

Ս. Թ. Թադի:

Այս խնդրոյն մէջ պատասխանատուութիւնը աւելի Պետրոս վարդապետին կ'ընայ քան թէ Ազգութեան Վարկոս Լեփնտիին: քանզի Պետրոս վարդապետն ուրեւի Պարեգին անին ալ ընդունել է զուէր յիշեալ Սրբապետի մէջ հրատարակելու մասք, որով վանքի մը մէջ փակեալ մնալով ընելիք ծառայութեան աւելի ազգագրուած ծառայութեան մը ըրած կըլլան նոյն գրեւորքը:

Բայ իրեւ հնութիւն հարկէ որ դարձեալ նոյն գրուելները վանքը գաւառայ, եւ վանքն ալ նոյն գրութիւնները ապահով պահելու վիճակ մ'ունենայ: Ար վանքերուն այս անպահով վիճակէն չէ որ օտար ճանապարհորդներ անհամար ձեռագրերն մեր վանքերն իրաւ եւ իրենց չափուն ծառայեցած են:

0

... խմբագիր:

6 մայիս 1869 Ս. Թ. Թադի:

Գում-գաւառի Մար Եկեղեցւոյ Լուսաւորչեան ազգայնաց վարժարանին Ս. Զատիկ ամիս 33 աղքատիկ աշակերտութեանց չինուած հանդերձին ծախքը նպատակաւոր զտնտղ աղաքանք անձանց ցուցակը ներկայիս մէջ նշանակեալ առ Զեղ կուղղեմք, որպէս զի Զեղ աղաքագետ լրագրոյն միջոցաւ հրատարակելու բարեհաճեց ի հրապարակական շնորհակալութիւն սատարել անձանց եւ ի յորդորումն այլոց:

Լը:

Առաքինաւոր խնամակալութիւն տիկնայք	
Եղեալ վարժարանին	4334
Ութ բարեպաշտութիւն տիկնայք	524
Մեծ. կարապետ աղա Կարապետեան	442
» Երեմիայի աղա Կարապետեան	44
» Տիգրան աղա Կիւմիշեան	36
» Սկան աղա Սկանեան	36
» Ազարիկ աղա Աստուածատուեան	35
» Մարգարեան աղա Կարապետեան	30
» Գաւառի աղա Լաթիֆեան	22
» Կարապետ աղա Զարեան	22
» Օհան աղա »	38
» Մարտիրոս աղա »	36
» Պետրոս աղա Յիւսէպեան	38
» Սարգիս աղա Խաչման	22

Առաքինաւոր Մարտիրոս տիկնայք Կարապետեան

» Երեմիայի » Գ. Կարապետեան	442
» Մանուկ օրորդ »	28
Մեծ. Մ. Երեմիայի Կարապետեան	98
» » » ի ձեռնարկ »	35
» Մկրտիչ աղա Ռ. Զուհիեան Սարգսֆի ձեռնարկ »	70
» Մ. Զօհանէս աղա Կարապետեան ձեռնարկ »	35

Առաքինաւոր Լուսն Գ. Կարապետեան ձեռնարկ

Մեծ. Տօգթօր Կարապետեան Երեմիայի	280
» Սարգիս աղա Սրբապետեան	468
» Մկրտիչ աղա Միւնիստիսեան	442
» Միւնիստիչ աղա Կարապետեան	442
» Մկրտիչ աղա Կիւմիշեան	442
» Սրբապետ աղա Սրբապետեան	442
» Կարապետ աղա »	36
» Միւնիստիսեան »	28
» Սարգիս աղա Կարապետեան »	28
» Սարգիս աղա Միւնիստիսեան »	22
» Աստիկ աղա Սկանեան »	44
» Ոհանէս աղա »	41
» Նապարեթ աղա Սկանեան »	40

Ընդ ամենը չորս հազար հարիւր եւ յետեւին 4136

Ս. Թ. Թադի:

Ս. Թ. Թադի:

Ս. Թ. Թադի:

Ս. Թ. Թադի:

Ս. Թ. Թադի:

Ս. Թ. Թադի:

Ս. Թ. Թադի:

Ս. Թ. Թադի:

Ս. Թ. Թադի:

Ս. Թ. Թադի:

